

Recenze

Giddens, A.: Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech. Praha: Portál, 2012. 215 str. ISBN: 978-80-262-0175-5

Literatury na téma lásky, resp. erotiky a sexu je na našem knižním trhu početně (zejména technologických příruček pro sexuální akrobaty), leč publikace s vyšší úrovní zpracování dané problematiky, v období duchovní krize Západu stále velmi aktuální, jsou velmi vzácné. Kniha anglického autora, považovaného za jednoho z největších sociologů současnosti, která je předmětem naší recenze, patří k těm nejlepším, které se na našem knižním trhu vůbec objevily. Giddensovo dílo k nám bylo uvedeno překladem jeho obsáhlé učebnice sociologie (*Sociologie*, 1.vyd. Argo 1999, překl. 3. vyd. angl. orig. 1997). Autorovo renomé zaručuje, že půjde o dílo velmi hodnotné, zajímavé a informativní, s hlubokým ponorem do dané problematiky, které je čtivé, ale nikoli povrchně popularizující. Tento příslib dané dílo zcela naplňuje.

Obsah Giddensovy knihy je velmi bohatý, autor v předmluvě sice slibuje, že chtěl napsat knihu, která by byla „přístupná pro každého, kdo by měl chuť si ji přečíst“, ale četba je velmi náročná, text se hemží mnoha odbornými výrazy, zejména sociologickými, které vyjadřují různé velmi specifické koncepty, jako např. „sféra biomoci“ a jiné zvláštnosti, zejména z velmi sofistikovaného slovníku dějin sexuality M. Foucaulta, ale i vlastní Giddensova terminologie, jako je např. „institucionální reflexivita“. Je to vůbec spíše dílo sociologické, kde sociálně-psychologické aspekty sexuality, erotiky a lásky nehrají v jejich fenomenologii podstatnou roli. Autor se ostatně snaží ukázat především historické změny, které fenomén sexuální a erotické intimity prodělal v souvislosti se „sexuální revolucí“ (která byla především „revolucí v ženské sexuální autonomii“, ale měla „výrazné následky i pro mužskou sexualitu“ a znamenala „rozkvět homosexuality mužské i ženské“), jak se např. vyrovnávaly a dále vyrovnávají sexuální role mužů a žen, jejichž sexuální touhy byly ještě poměrně nedávno považovány moralisty za nepřirozené, jak probíhají souvislosti sexuality s institucionálními změnami a další. Sociologický akcent daného tématu vychází z Giddensova zdůraznění, že: „Sexualita je sociální konstrukt, operující v polích moci, nikoli prostě sada biologických popudů, jež najdou nebo nenajdou přiměřené naplnění“. Nemálo čtenářek bude možná na pochybách, zda také např. orgasmus není spíše jen sociální konstrukt než zážitek. Nacházíme zde mnoho zajímavých úvah, např. o rozdílech romantické a vášnivé lásky, o povaze závislosti (kde je snad nejvíce pozoruhodných psychologických aspektů, ale opět zde vystupují úvahy na téma „závislost, reflexivita a autonomie vlastního já“, které vyžadují dobré znalosti psychologie a sociologie. Srovnáme-li tuto Giddensovu knihu s kdysi slavnou sociologií sexuality H. Schelskyho (*Soziologie der Sexualität*, 1955 a mnoho dalších vydání), s vynikající pasáží o „morálce Kinseyho-reportu), má Giddensův historicko-sociologický obraz lidské sexuality paradoxně větší rozměry, ale méně podstatných psychologických detailů. Více psychologie se Giddensovi daří dosadit do svých analýz několika beletristických děl, která uvádí jako literární ilustrace daného tématu, jako např.: „Mužské sexuální nutkání mívá jinou podobu. Mužská obdoba povolné ženy neexistuje, mužští sexuální dobrodruzi jsou vesměs vnímání pozitivně, zejména ostatními muži“; „nutkavé sexuální chování žen má mnoho forem“, z čehož se dá usoudit na to, že v jeho pozadí je spíše „skrytý syndrom“, nebo v něm „dominují skryté sexuální fantazie“ nebo u mnoha žen „jejich sexuální aktivita připomíná cyklické chování, obvyklé u poruch příjmu potravy“.

Uvedené dílčí výhrady k předmětné knize nijak nezmenšují její vysokou odbornou hodnotu, je toto dílo primárně sociologické, plně zajímavých údajů a úvah, které ukazuje komplexnost fenoménů a bohatou škálu forem lidského sexu, erotiky a lásky, jejich sociologické činitele a genderové rozdíly.

Milan Nakonečný

Mentzos, S.: Přehled psychodynamiky. Funkce psychických poruch. Praha: Portál, 2012. 287 str. ISBN 978-80-262-0018-5

Pojem psychodynamiky se v psychologii ujal po vystoupení psychoanalýzy S. Freuda na začátku 20. stol. a je obvykle chápán jako fenomén působení „psychických sil“ ve smyslu intrapsychického střetávání pudových a pudy kontrolujících mechanismů (Tewes U., Wildgrube K., 1992); doménou tohoto pojetí byla zejména „hlubinná psychologie“, ale K. Lewin (1936 a p.) vytvořil fyzikalisticky orientovanou a topologicky nazvanou teorii dynamiky osobnosti. Pojem dynamiky osobnosti se stal názvem pro dílčí obor psychologie osobnosti, který se zabýval strukturními hledisky motivace, resp. motivy, klíčovými pojmy byly konflikt a obrana ega. Klinické přístupy obvykle směřovaly do oblastí fungování nevědomí a k využití příslušných poznatků v psychoterapii; tyto poznatky se pohybovaly již v oblasti patologie a na jejich hranicích s normalitou (např. tzv. ego-defenzivní mechanismy). Literatura na téma dynamiky duševního života ve výše uvedeném významu je poměrně vzácná. Dílo německého psychologa řeckého původu k nám bylo uvedeno již jeho knihou *Rozumíme sami sobě? Neurotické zpracování konfliktů* (nakl. Lidové noviny, 2000); ediční anonace jejího obsahu slibovala, že tu půjde o to: „Jak rozpoznat problémové chování, jak se je naučit ovládat a řešit ke svému prospěchu“. Mentzosovo dílo, které je předmětem této recenze je jakousi širší verzí jeho pojetí dynamiky duševního života, zaměřeného do oblasti psychických poruch. Oproti behaviorismu, který chápe utváření normálního lidského duševního života jako funkci učení, resp. oproti kognitivismu, který za podklad tohoto učení považuje kognitivní procesy, má koncept psychické dynamiky (psychického dynamismu) složitější původ v „psychoanalytické revoluci“, ale v mnoha směrech pojetí duševní dynamiky v klasické psychoanalýze překonává a posunuje k propracovanějšímu podání. Mentzos v předmluvě své knihy píše že: „Dynamika duševních poruch, tedy souhrn částečně nevědomých a komplikovaných procesů skrývajících se pod povrchem manifestní symptomatologie těchto tzv. poruch“ je současnou psychiatrií považována za okrajové téma, jak to dokazují zejména „mezinárodně uznávané velké klasifikační systémy“ těchto poruch, které jsou pouze deskriptivní. Duševní poruchy, zdůrazňuje Mentzos, „nejsou pouhé výpadky dysfunkčnosti a nelibé, zdraví narušující, bolestivé, zúžkostňující a k beznaději, zoufalství, dezorientaci a dezintegraci vedoucí procesy, ale rovněž vzorce chování a prožívání, které mají svou vlastní aktivní dynamiku, a v určitém smyslu tedy i nějakou funkci. Nejedná se tudíž pouze o pasivně trpěné, ale i aktivně – i když většinou nevědomě – mobilizované reakce, strategie a mechanismy, takže potom můžeme paradoxně hovořit o funkci v rámci dysfunkčnosti“. Poznamenejme, že C. G. Jung ve své analytické psychologii sledoval tuto svéráznou psychickou dynamiku až do hlubin kolektivního nevědomí, aby objevil její transcendentní smysl.

Vzrušující úvod následuje neméně vzrušující obsah, který je rozdělen do tří dílů: první pojednává o obecné psychodynamice a zejména a pak o „konfliktu jako základu psychodynamiky“, dále o obranných mechanismech, o procesech symbolizace, o psychodynamice snu a dalších tématech; druhý díl nazvaný speciální psychodynamika se již zabývá řadou významných psychických poruch (hysterií, obsedantní neurózou, fobiemi, „úzkostně-neurotickým modem“, depresiemi, sexuálními poruchami,

„psychosomatickým modem“, psychodynamikou schizofrenie a dalšími tématy) a posléze třetí díl obsahuje podrobné „zdůvodnění nově zavedených modifikovaných konceptů“, tedy v jistém smyslu určitou revizi výše zmíněné mezinárodní klasifikace duševních poruch. Předmětné dílo je jednou z nejvýznamnějších publikací svého druhu a současné psychologické literatury vůbec.

Milan Nakonečný
